

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

МОШЕНЕЦЬ ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 354:336.025

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕТІНІЗАЦІЇ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Житомир - 2022

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті цивільного захисту України (м. Харків).

Науковий керівник: доктор наук з державного управління, професор **РОМІН Андрій Вячеславович**, начальник факультету пожежної безпеки Національного університету цивільного захисту України.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор **АНТОНОВА Людмила Володимирівна**, професор кафедри обліку і аудиту Чорноморського національного університету імені Петра Могили;

доктор наук з державного управління, доцент **КСЕНДЗУК Валентина Віталіївна**, професор кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту Державного університету «Житомирська політехніка».

Захист відбудеться 29 жовтня 2022 р. об 11:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.052.03 в Державному університеті «Житомирська політехніка» за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Чуднівська, 103, конференц-зала (2-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного університету «Житомирська політехніка» за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Чуднівська, 103.

Автореферат розісланий 28 вересня 2022 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
канд. наук з держ. упр.

Лариса СЕРГІЄНКО

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблема детінізації економічних відносин в Україні, яка перебуває під впливом глобалізаційних тенденцій у функціонуванні світової фінансової системи, супроводжується динамічним зростанням ризиків розвитку тіньової економіки, що впливають на соціально-економічний стан держави та рівень її безпеки. Масштаби поширення тіньових економічних відносин активізують деструктивні процеси в усіх сферах та галузях національного господарства, що є перешкодою на шляху забезпечення сталого розвитку суспільства та належного рівня якості життя населення. Основним завданням державної політики детінізації економічних відносин в Україні є розробка та визначення стратегічних орієнтирів, що мають реалізовуватися відповідними інституційними структурами з урахуванням чіткої ролі та функцій представників органів влади, бізнесу та громадськості в досягненні визначених цілей.

Динаміка фінансово-економічних трансформацій, що охопили сучасне суспільство, спонукають Україну до розробки ефективних механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин, які б забезпечували державі гідне місце в міжнародній спільноті. Небезпека поширення тіньових економічних відносин в Україні також полягає в тому, що їх обсяги неможливо точно визначити та контролювати, у зв'язку з чим детінізація є одним із пріоритетних напрямів державної політики багатьох країн світу. Тому особливої актуальності набувають завдання та функції системи реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні.

З огляду на вищевикладене особливої уваги заслуговують дослідження актуальних проблем тінізації економічних відносин як дестабілізуючого фактору розвитку держави. Найвагомий внесок у розробку систем детінізації економічних відносин здійснено такими науковцями: Ф. Бретт, П. Віліс, Дж. Гросман, Дж. Жданович, К. Коттке, Дж. Модінгер, Т. Рейтер, Дж. Робінсон, С. Сатерленд, Р. Седдіг, Л. Хофман та іншими.

Теоретико-методичні аспекти визначення стратегічних орієнтирів реалізації державної політики детінізації економічних відносин містяться в працях вітчизняних дослідників, а саме Л. Антонової, О. Барановського, В. Бодрова, Д. Буркальцевої, С. Буткевича, З. Варналія, Л. Воронова, Н. Гончарука, В. Євдокимова, Д. Грицишена, І. Драгана, О. Дяченка, І. Коломійця, В. Ксензук, І. Мазур, В. Некрасова, В. Ноніка, Н. Орлової, А. Роміна, О. Руденко, Г. Рябцева, С. Свірко, С. Солоднікова, С. Синяньського, І. Супрунової, Ю. Шпака, М. Флейчук, О. Черниш, Т. Ярового та інших.

Водночас узагальнення наявних наукових досягнень свідчить про те, що нерозкритими залишаються окремі питання щодо ефективності реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні, зокрема, на засадах імплементації функцій системи освіти, уточнення стратегічних напрямів державної політики у досліджуваній сфері. Цим обумовлена актуальність теми представленого наукового дослідження.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у навчально-науково-виробничому центрі

Національного університету цивільного захисту України в межах науково-дослідної роботи «Розробка механізмів державного управління соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (ДР № 0118U001007). У межах теми автором проведені дослідження, пов'язані із розробкою рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні.

Мета дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні.

Мета дослідження зумовила необхідність постановки таких логічно пов'язаних та послідовно розглянутих *завдань*:

- систематизувати та конкретизувати понятійно-категоріальний апарат теорії державної політики детінізації економічних відносин;
- узагальнити науково-концептуальні підходи до класифікації факторів, детермінантів державної політики детінізації економічних відносин;
- обґрунтувати структуру системи реалізації державної політики детінізації економічних відносин;
- дослідити підходи до оцінювання механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні;
- узагальнити закордонні практики застосування механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин та можливі напрями її адаптації в Україні;
- запропонувати структурно-функціональну систему детінізації економічних відносин в Україні;
- визначити стратегічні цілі та завдання державної політики детінізації економічних відносин в Україні;
- розробити теоретико-концептуальний підхід до формування моделі механізму детінізації економічних відносин в Україні.

Об'єкт дослідження – державна політика детінізації економічних відносин.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти функціонування механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні.

Методи дослідження. У роботі було використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, реалізація яких забезпечила об'єктивний, комплексний аналіз дослідження, посилила вірогідність отриманих результатів. У дисертаційній роботі використано: методи аналізу і синтезу, узагальнення та наукової абстракції – для формування понятійно-категоріального апарату; діалектичний і системно-структурний методи – для аналізу підходів до розуміння змісту та структури державної політики детінізації економічних відносин та механізмів її реалізації; методи індукції та дедукції – для обґрунтування засад удосконалення державної політики детінізації економічних відносин; аналітичні методи спостереження, вимірювання і порівняння – для аналізу сучасного стану функціонування механізмів державної

політики детінізації економічних відносин в Україні; факторний і ретроспективний аналіз, метод статистичних оцінок – для виявлення ключових проблем і перспектив розвитку механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин; евристичні методи та методи логічного узагальнення – для обґрунтування стратегічних напрямів удосконалення державної політики детінізації економічних відносин в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення дослідження, що характеризують наукову новизну отриманих результатів, які є особистим здобутком авторки та виносяться на захист, полягають у наступному:

уперше:

- обґрунтовано теоретико-концептуальний підхід до формування моделі механізму детінізації економічних відносин в Україні, що побудована на положеннях освітньої політики та враховує інтереси і функції суб'єктів державної політики (представників органів влади, бізнесу, освіти та громадськості) і передбачає: концепти формування (стійкість, взаємність, ґрунтовність, реалістичність); структурну парадигму (пріоритетність, взаємовідносини, мотивація, характер, повноваження); принципи (лобіювання, системність, алгоритмічність, відповідальність, забезпеченість, наповнюваність, умотивованість, поведінковий, інклюзивність, партнерство, аналітичний); методіку оцінки результативності (знання, ставлення та поведінка). Імплементация такого підходу передбачає активізацію ефективних трансформаційних процесів в економічних відносинах України, сприяє вихованню покоління, яке буде віддане етичним детінізаційним цінностям;

удосконалено:

- класифікацію факторів масштабування тіньових економічних відносин (економічні, соціальні, правові та інституційні) та детермінантів детінізації (мета, структурні елементи політики, алгоритм формування та реалізації, суб'єкти та об'єкти державної політики детінізації економічних відносин, пріоритетні задачі, антикорупційна стратегія і програма, інфраструктурне й інституційне забезпечення), які, на відміну від наявних, не лише дають змогу систематизувати різноманітні прояви тіньових економічних відносин, враховуючи їх властивості та особливості, а й сприяють проведенню порівняльного аналізу сучасного стану для обґрунтування перспективних напрямів удосконалення державної політики детінізації економічних відносин із урахуванням часового лагу та глобалізаційних трансформацій;

- наукові положення щодо структури системи реалізації механізмів державної політики детінізації економічних відносин за рахунок їх декомпозиції на підсистеми: структурну (принципи: загальні та функціональні; суб'єкти: органи державної влади всіх рівнів, представники бізнесу та громадськості; об'єкти: сфери національного господарства, державні службовці, населення; завдання та мета), забезпечувальну (законодавче, бюджетно-податкове, інформаційно-аналітичне, мотиваційне), управлінську, які взаємопов'язані та взаємодіють задля забезпечення безпеки та сталого розвитку держави. Це дає змогу конкретизувати ефективні напрями та сформувати практичні підходи до реалізації державної політики детінізації економічних відносин;

- структурно-функціональну систему детінізації економічних відносин в Україні, що, на відміну від відомих, передбачає виокремлення науково обґрунтованих, взаємопов'язаних етапів і процедур з прямими та зворотними зв'язками (принципів, підходів, методів, інструментів і засобів), які мають безпосередній вплив на розвиток національної економіки та рівень життя населення: 1) для сфери підвищення рівня якості людського потенціалу – детінізація освіти, науки й охорони здоров'я; 2) для інституційної сфери – підтримка прав власності, забезпечення мінімізації впливу деградаційних процесів на рівні інститутів, налагодження контролю над процесом фінансування суспільно-політичного процесу, модернізація функцій митних органів; 3) для інформаційно-технологічної сфери – захист прав інтелектуальної власності; активізація контролю за трансфером технологій, відповідної інформації й елімінування негативного впливу технологій «high-hume»; 4) в економічній сфері – активізація мотивації саме легальної діяльності серед суб'єктів господарювання та підвищення конкурентоспроможності легального бізнесу на протигагу тіншовим економічним відносинам;

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат теорії державної політики в частині уточнення змісту поняття тіншової економіки як економічної діяльності, що перебуває за межами чинних законних відносин і містить різні соціально-економічні аспекти діяльності людей, за умови, що її наслідки мають вплив не лише на економічну стабільність держави, а й на соціально-економічний стан громадян як функціонуючих суб'єктів господарювання; механізми реалізації державної політики детінізації економічних відносин як складного процесу реалізації заходів відповідним державним інститутом, що сформована на загальних принципах і функціях управління та передбачає використання основних суспільно-політичних, законодавчих, організаційно-адміністративних, соціально-економічних форм, дієвих методів, засобів й інструментів функціонування державної політики детінізації економічних відносин і досягнення визначеної мети та врегулювання суперечностей;

- підходи до оцінювання механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні (законодавчого, організаційно-адміністративного та фінансово-економічного), які відрізняються сукупністю завдань щодо збалансування інтересів усіх учасників економічних відносин та інституційно-ресурсною системою жорстких санкцій, обмежень і покарань, що заохочують громадян до легальної діяльності, корелюючи зі взаємозв'язками інструментів відповідних механізмів (податки, стимули, санкції, норми, ліміти, резерви тощо) та продукуючи сталі синергетичні ефекти для економіки держави;

- стратегічні цілі та завдання державної політики детінізації економічних відносин в Україні орієнтовані на реформування податкової політики країни; налагодження ефективності функціонування грошово-кредитної системи; модернізацію механізму контролю за бюджетною сферою; удосконалення системи митного контролю й реєстру; моніторинг інноваційних проєктів та інвестиційних операцій; регулювання ринку землі; підтримку розвитку циркулярної економіки; посилення боротьби із «чорним» ринком у сфері послуг; підвищення рівня кібербезпеки; легалізацію ринку праці; забезпечення

довгострокового економічного зростання; дотримання верховенства права на засадах ефективної системи детінізації; цифровізацію національної економіки тощо. Визначені напрями є симбіозом завдань виведення економіки України з тіні та забезпечення її сталого розвитку;

- систематизація закордонного досвіду адаптації механізмів державної політики детінізації економічних відносин в Україні, що передбачає: зміни в політичній волі керівництва держави щодо детінізації економічних відносин; гарантії незалежності державної судової системи; організацію соціального контролю; посилення моніторингу за грошово-кредитною, бюджетно-податковою, соціальною сферами національного господарства з метою формування необхідних умов для комплексного впливу в частині протидії тіньовим економічним відносинам в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції авторки можуть бути використані для підготовки й узгодження управлінських і суспільно-політичних рішень з питань детінізації економічних відносин в Україні. Так, оригінальні методики та практичні рекомендації, що містяться в дисертаційній роботі, використовувалися в діяльності: Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики (довідка № 04-12/11 від 31.05.2022 р.) при розробці законопроектів у сфері детінізації економічних відносин; Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів (довідка № 04-30/10-2022/88027 від 31.05.2022 р.) при розробці рекомендацій щодо вдосконалення законодавства із питань врегулювання трудових відносин в Україні; Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України при розробці й реалізації інструментарію узгодження орієнтирів детінізації економічних відносин у суспільстві (довідка № 25/4-22/7467-22 від 13.06.2022 р.); ПрАТ «НАК «Надра України» в процесі формування прозорої та доступної системи користування надрами (довідка № 262/01 від 09.06.2022 р.).

Теоретичні розробки дослідження використовуються в навчальному процесі Національного університету цивільного захисту України (акт впровадження від 29.10.2021 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою. Висновки і результати, зокрема, й ті, що характеризують наукову новизну, отримані і сформульовані автором особисто. Внесок автора у колективно підготовлені праці конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційних розробок пройшли апробацію, обговорювались і отримали позитивну оцінку на 6 науково-практичних конференціях та круглому столі, зокрема: «Modern directions of scientific research development» (Chicago, 2022); «Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects» (Berlin, 2022); «Modern science: innovations and prospects» (Stockholm, 2022); «Актуальні питання сучасної стратегії розвитку України: виклики, пріоритети та прогнози» (Київ, 2022); «Реформа децентралізації в Україні: здобутки та перспективи» (Київ, 2021); «Шевченківська весна» (Київ, 2007-2009).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковані у 17 наукових працях, з них: 7 статей у наукових фахових виданнях України; 2 статті

– у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до ОЕСР та ЄС; 8 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 6,45 друк. арк., особисто авторці належить 5,85 друк. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 240 сторінок друкованого комп'ютерного тексту. Основний зміст дисертаційного дослідження викладено на 212 сторінках. Робота містить 12 рисунків, 7 таблиць та 2 додатки. Список використаних джерел налічує 242 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено її мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретичні засади реалізації державної політики детінізації економічних відносин**» досліджено генезу, суть та особливості функціонування державної політики детінізації економічних відносин; систематизовано детермінанти та фактори детінізації економічних відносин; розкрито особливості та концептуальні підходи до реалізації державної політики детінізації економічних відносин.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики є детінізація економічних відносин, а також формування та забезпечення ефективної роботи відповідних механізмів. Під час узагальнення економічної думки з досліджуваної проблеми, пропонуємо визначити детінізацію економічних відносин як складний процес виведення корумпованої (нелегальної) діяльності суб'єктів господарювання з «тіні» шляхом формування та реалізації ефективної державної політики, орієнтованої на нейтралізацію причин і проявів тінізації економічних відносин, забезпечуючи сприятливі умови для функціонування легальної діяльності, реалізації податкової реформи й подолання причин, які сприяють виникненню джерел тінізації економічних відносин, що орієнтовано на розробку загальнодержавної стратегії сталого розвитку національної економіки. До основних інструментів державної політики детінізації економічних відносин запропоновано віднести: дієвий державний контроль над цільовим використанням наявних бюджетних коштів; вмотивованість представників різних гілок влади в підтримці намірів щодо легалізації тіньових потоків; сприяння ефективному функціонуванню судової системи, відповідних правоохоронних органів; збільшення обсягів виробництва й експорту вітчизняних продуктів промисловості, що відповідають європейським стандартам якості; забезпечення належного рівня працевлаштування та розміру офіційної заробітної плати, соціального страхування та безпеки праці тощо.

Систематизовано фактори, що впливають на розширення масштабів тіньової економіки: 1) економічні фактори (криза фінансового механізму; високий рівень податків, надлишковий податковий тиск; закріплення пільгових умов для окремих суб'єктів господарювання; мета підприємців отримати надприбутки; взаємозв'язок бізнесу з кримінальними угрупованнями, узаконення

кримінальних авторитетів, інтеграція організованої злочинності з учасниками економічної діяльності); 2) соціальні фактори (низький рівень добробуту суспільства; високе безробіття та орієнтація частки населення на отримання доходів будь-яким способом; нерівномірний розподіл валового внутрішнього продукту); 3) правові фактори (низьке забезпечення правоохоронних органів необхідними матеріально-технічними засобами; низький рівень правового пізнання та правової культури громадян; слабка підготовка та мотивація працівників правоохоронних установ до функціонування в нових економічних умовах); 4) інституційні фактори (корумпованість державних органів; лобіювання та конфлікт інтересів).

Обґрунтовано детермінанти державної політики детінізації економічних відносин (табл. 1), що слугують основою її формування та реалізації. Визначено концептуальні засади та складові елементи механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин.

Таблиця 1

Основні детермінанти державної політики детінізації економічних відносин

<i>Основні елементи</i>	<i>Зміст</i>
1	2
Мета державної політики детінізації	Зниження рівня та локалізація корупції в державі, зміна її характеру, обмеження впливу на соціально-політичні й економічні явища
Головні елементи політики детінізації	Кредитно-фінансова, бюджетна та науково-технічна, структурна, соціальна, інвестиційна, аграрна, регіональна, зовнішньоекономічна політика
Створення та реалізація державної політики детінізації	Комплексна антикорупційна програма Щорічне оцінювання реального стану корупції в країні Застосування міжнародних стандартів урядування
Послідовність реалізації державної політики детінізації економічних відносин	1-й етап – окреслення суспільних проблем та мети політики (ініціювання політики); 2-й етап – побудова й легітимація політики держави у сфері детінізації (створення політики); 3-й етап – проведення та моніторинг державної політики детінізації (реалізація політики); 4-й етап – оцінка політики.
Суб'єкти та об'єкти державної політики детінізації економічних відносин	Суб'єкти: органи державної влади та місцевого самоврядування, представники бізнесу, науково-освітнього сектору та громадськості. Об'єкти: економічний цикл; склад економіки; умови інвестиційної сфери; НТП та інноваційні механізми; грошовий обіг та знецінення; платіжний баланс; проблеми суспільства; умови боротьби з «тінню»; навколишнє середовище.
Пріоритетні задачі державної політики детінізації економічних відносин	Реформування інститутів держави. Ефективність механізму державного управління та місцевого самоврядування. Реформування елементів правоохоронного сектору з метою забезпечення їх готовності протидіяти корупції. Покращення системи взаємодії представників державної влади та інститутів громадянського суспільства. Контроль корупційних факторів та ефективності методів державної політики детінізації
Антикорупційна стратегія	Антикорупційна політика відповідає міжнародним стандартам та базується на рекомендаціях, наданих за результатами моніторингових процедур Групи держав проти корупції (GRECO), Антикорупційною мережею для країн Східної Європи та Центральної Азії Організації економічного співробітництва та розвитку
Антикорупційна програма	Визначення засад загальної програми запобігання й протидії корупції, а також реалізація антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми
Інфраструктурне гарантування державної політики детінізації економічних відносин	Національне агентство з питань запобігання корупції (превенція корупційних правопорушень) Національне антикорупційне бюро України (виявлення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень) Спеціалізована антикорупційна прокуратура (підтримання державного обвинувачення щодо корупційних правопорушень) Вищий антикорупційний суд (здійснення правосуддя в кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів) Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів

Джерело: систематизовано авторкою.

Представлена класифікація принципів функціонування механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин: загальні (науковості, ефективності й адресності, цілеспрямованості, системності та варіативності, комплексності); функціональні (пріоритетності, адекватності та рівності, зацікавленості ділової активності, інтегрованості та збалансованості інтересів, інноваційно-інвестиційного гарантування). Запропоновано програму функціонування механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин як динамічного середовища, що дає змогу забезпечити зростання показників легального сектору економіки та об'єднує комплекс діючих підсистем (представники державної влади, бізнесу та громадськості; нормативно-правове й бюджетно-податкове, митне та інформаційно-аналітичне гарантування; регулятори).

У другому розділі «Сучасний стан державного управління у сфері детінізації економічних відносин в Україні» оцінено систему державного управління у сфері детінізації економічних відносин в Україні; запропоновано наукові підходи до оцінювання результативності законодавчого, організаційно-адміністративного й фінансово-економічного механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин; проаналізовано досвід країн світу щодо реалізації державної політики детінізації економічних відносин і можливі напрями його адаптації в Україні.

Доведено, що державна політика детінізації економічних відносин має зосереджуватись навколо основних корупційних ризиків і проблем. За розрахунками Міністерства економіки України, рівень тіньової економіки за січень-вересень 2021 року становив 31 % офіційного обсягу ВВП, що на 1 % менше за відповідний показник 2020 року. Проведення розрахунку рівня тіньової економіки проводиться з використанням модернізованих Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня тіньової економіки, затверджених наказом Міністерства економіки від 20.01.2021 № 104 (рис. 1).

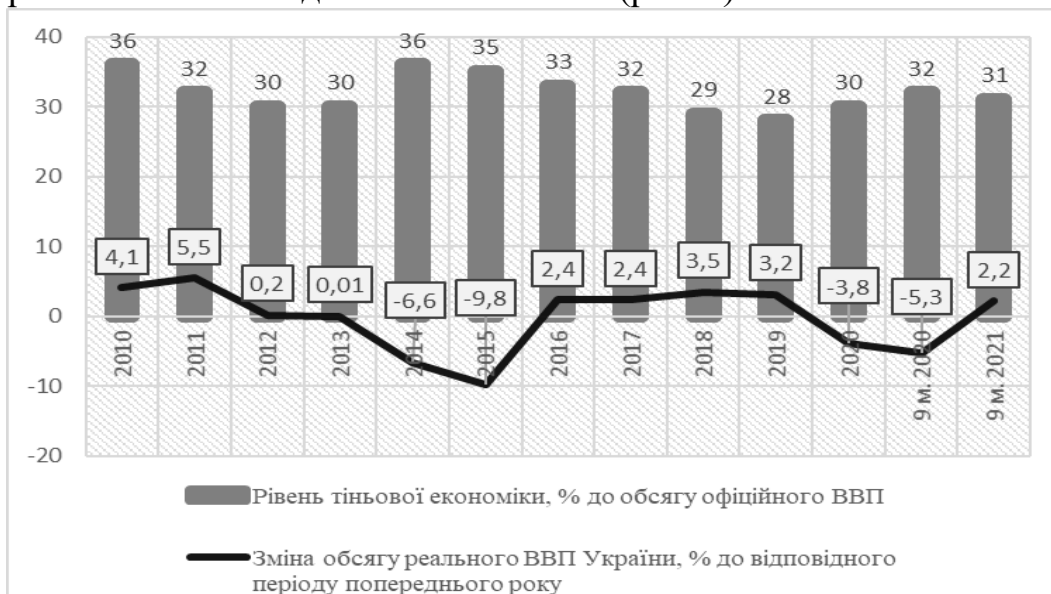

Рис. 1. Інтегральний показник рівня тінізації економічних відносин в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП) та темпи зміни рівня реального ВВП (у % до відповідного періоду попереднього року)

Джерело: розрахунки Міністерства економіки України.

За результатами проведеного аналізу встановлено, що незначне зниження рівня тіньової економіки обумовлено насамперед адаптацією суб'єктів господарювання до функціонування в умовах непрогнозованості карантинних обмежень. Це підтверджується визначеними підприємствами оптимістичними планами щодо ділової активності, забезпеченням збереження сталого споживчого та інвестиційного попиту в умовах різного рівня епідемічної небезпеки та, як результат, покращенням у їхньому звітному періоді (порівняно із січнем-вереснем 2020 року) фінансових результатів від діяльності підприємств в умовах сприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури.

Доведено, що для створення сприятливих умов і посилення інституційного середовища в Україні з метою забезпечення детінізації економічних відносин мають бути нейтралізовані системні фактори, ключовими з яких є: низький рівень захисту права власності та інтелектуальної власності; незначний рівень ліквідності фондового ринку, недостатнє гарантування прав інвесторів нарівні з невисокою спроможністю регулятора протидіяти зловживанням на ринку; практична відсутність ефективної судової системи; занадто високий рівень корупції в Україні; війсьні дії в Україні й втрата контролю над окремими територіями, і, як наслідок, стрімке зростання «потенційних можливостей» для використання різноманітних схем корупції та контрабанди.

Визначено, що законодавчий, організаційно-адміністративний і фінансово-економічний механізми реалізації державної політики детінізації економічних відносин є найдієвішими та найдоцільнішими, тобто такими, які регламентують нормативно-правове забезпечення політики детінізації економічних відносин, формують належні умови для забезпечення економічної безпеки країни. Ідентифіковано основні недоліки чинного законодавства щодо реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні. Передусім проблемою є відсутність в Україні законодавства щодо формування і реалізації заходів детінізації економічних відносин. Своєю чергою, законодавство не передбачає визначення змісту та структури механізмів детінізації економічних відносин. Це призводить до того, що не всі злочини досліджуваної сфери можна правильно класифікувати й передбачити рівень відповідальності за їх скоєння. Ускладнює ситуацію й те, що нормативно-правове забезпечення функціонування економічних відносин в Україні не узгоджено із загальноприйнятими стандартами. Тому зазвичай виникають різного роду хибні або суперечливі тлумачення конкретного явища або процесу, що формує перешкоди на етапі реалізації заходів з детінізації економічних відносин в Україні.

Пропозиції щодо визначення загальних напрямів реформування нормативно-правового механізму реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні передбачають: гармонізацію та приведення у відповідність до загальноприйнятих міжнародних стандартів; запровадження більш жорстких санкцій, різного роду обмежень і дієвої системи покарань, що покликані стимулювати всіх громадян до ведення легальної діяльності; створення для державних організацій й установ індивідуальної захищеної операційної системи, що матиме закритий код, як єдиної та обов'язкової для всіх

загальнодержавних структур, яка сприятиме нейтралізації ненавмисного витоку інформації і значної частини кібератак.

Для забезпечення стабілізації і розвитку економічних відносин, а також належного функціонування комплексного механізму реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні, пропонуємо: адаптувати національну нормативно-правову базу до єдиних міжнародних стандартів, забезпечити належний взаємозв'язок нормативно-правових актів і злагоджену роботу органів виконавчої влади, що дозволить сформувати цілісний механізм стратегій і програм для ефективного соціально-економічного розвитку України; чітко дотримуватись покладених зобов'язань міжнародного рівня у сфері детінізації економічних відносин; сформувати сучасну, інноваційну модель функціонування органів державної влади на всіх рівнях та громадськості у сфері детінізації економічних відносин.

Систематизовано досвід детінізації економічних відносин в інших країнах та визначено етапи їх адаптації в Україні: сприяння забезпеченню чесного й відповідального управління, що активізуватиме справляння справедливих податків, надання пільг і субсидій замість різноманітних заборон чи дозволів; відкритість і прозорість владних повноважень; підвищення рівня незалежності судочинства; регламентація суворого нагляду за дотриманням високих етичних стандартів для посадовців; забезпечення високого рівня соціального захисту держслужбовцям (їхня заробітна плата має значно перевищувати оплату в межах приватного сектору, використання «соціальних пакетів», пенсій, пільг тощо, отримання можливості ведення підприємницької діяльності за умови відсутності конфлікту інтересів); гарантії незалежності медіа, залучення громадськості до детінізації економічних відносин; актуалізація законодавчої бази й невідворотність покарання за заподіяну шкоду; формування економічних механізмів, що дадуть змогу конкретним посадовцям підвищити свій дохід без порушень законів; надання громадськості необхідної інформації про суспільно-економічні процеси в державі.

За результатами вивчення практичного досвіду країн із ефективними механізмами державної політики детінізації економічних відносин зроблено висновок, що насамперед владі доцільно провести: розробку комплексної державної політики детінізації економічних відносин із ідентифікованою сукупністю державних, політико-правових, соціально-економічних, юридичних заходів; формування спеціалізованої служби детінізації економічних відносин, незалежної від загальнодержавних гілок влади, яка б контролювала безпосередньо результати діяльності державних органів на різних управлінських рівнях; підтримка діяльності незалежного судочинства, як це було зроблено в низці країн, зокрема Італії, США, Великій Британії або Франції. За результатами узагальнення практики реформ детінізації економічних відносин, виокремлено сукупність обов'язкових передумов для реалізації стратегічного плану дій у нашій країні: наявність компетентних урядових і неурядових експертів; політична воля вищого керівництва держави; команди, спроможної це запроваджувати по вертикалі; громадська підтримка. Для підвищення спроможності України ефективно детінізувати економічні відносини, варто орієнтуватись на об'єднання цих компонентів.

У третьому розділі «**Стратегічні напрямки удосконалення державної політики детінізації економічних відносин в Україні**» запропоновано освітній інструментарій у сфері державної політики детінізації економічних відносин в Україні; висвітлено стратегічні цілі й завдання державної політики детінізації економічних відносин в Україні та механізми реалізації.

Результатами дослідження є актуалізація ролі освіти для реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні. Доведено, що освіта є ефективним засобом трансформації мислення людей і може бути використана як потужний інструмент детінізації економічних відносин. Визнається, що освіта є важливою для зміни поведінки, ставлення окремих людей та суспільства до тіньових процесів. Запропоновано теоретико-концептуальний підхід до формування моделі механізму детінізації економічних відносин в Україні, яка побудована на положеннях освітньої політики та враховує інтереси і функції суб'єктів державної політики (МДЕВ), що відіграє трансформаційну роль у поширенні етичних цінностей та детінізаційних ментальностей членів суспільства. Важливо підкреслити, що МДЕВ є життєво важливою і незамінною компонентою будь-якої державної стратегії. Ефективність МДЕВ залежить від багатьох факторів, що визнаються різними заінтересованими сторонами. Серед елементів результативності моделі є її структура, зміст та методи оцінки (рис. 2).

Доведено, що імплементація моделі МДЕВ буде найефективнішим способом детінізації економічних відносин в Україні. Орієнтована на молоде покоління, ефективна модель освіти у сфері детінізації економічних відносин передбачає безперервний процес передачі етичних цінностей наступним поколінням. Це могло б забезпечити формування у бенефіціарів сфери освіти та суспільства детінізаційних позицій та поведінки. Успішні інвестиції у просуванні такої трансформаційної моделі сприятимуть розробці перспективного напрямку до становлення справедливого суспільства. Ефективність МДЕВ залежить від багатьох факторів, що визнаються заінтересованими сторонами. Структура передбачає складові (інституції), у яких розвивається освіта, та форми, яких може набувати модель МДЕВ. На особливу увагу заслуговує структура п'ятикомпонентної парадигми реалізації моделі освіти у сфері детінізації економічних відносин «Пріоритетність – відносини – мотивація – характер – повноваження» (ПВМХП).

Обґрунтовано стратегічні завдання державної політики детінізації економічних відносин в Україні, які систематизовано за сферами: макроекономічна політика; верховенство права; регуляторне середовище; міжнародна економічна політика й торгівля; інвестиційна політика; інформаційно-комунікаційні технології; аграрна політика та земельні відносини; розвиток промисловості та енергетики; сфера послуг; підприємництво; цифрова економіка; система зайнятості.

Для реалізації визначених напрямів пропонуємо завдання державної політики детінізації економічних відносин в Україні: реформування податкової політики на засадах забезпечення оптимального розподілу податкового

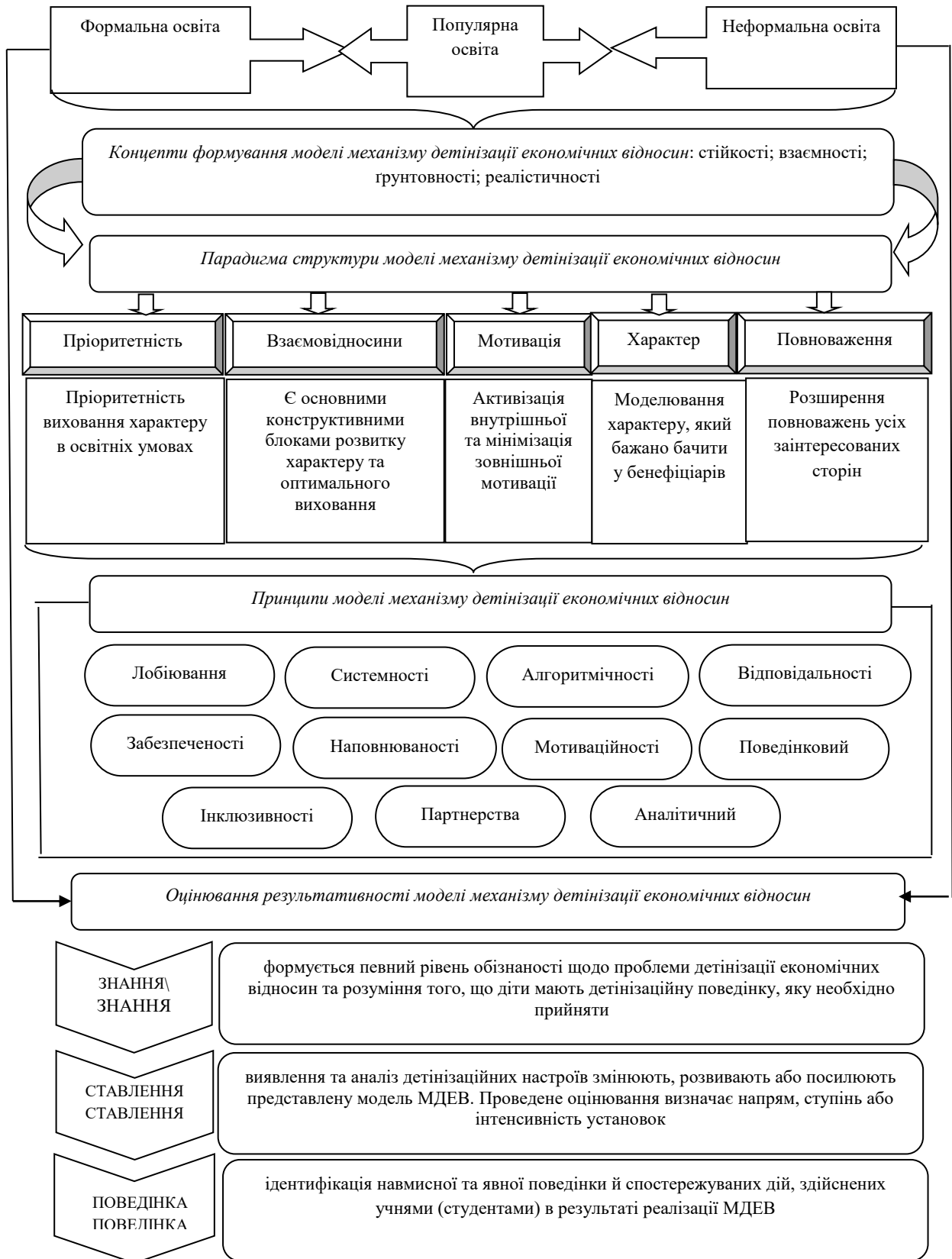

Рис. 2. Теоретико-концептуальний підхід до формування моделі механізму детінізації економічних відносин в Україні

Джерело: розроблено авторкою.

навантаження та модернізація системи податкового адміністрування в Україні; налагодження ефективного функціонування грошово-кредитної системи, розробка ефективних механізмів у сфері кредитування й розвитку фінансових ринків; регламентація напрямів державного управління корпораціями, а також дієвих ринкових механізмів управління економічними відносинами, використання дієвого моніторингу діяльності бізнесу на основі надійної системи управління; модернізація механізму контролю за бюджетною сферою, на основі формування прозорих систем розподілу бюджетних ресурсів; підвищення результативності зовнішньоекономічної діяльності, усунення причин і умов реалізації незаконного ввезення та вивезення товарів тощо.

Пріоритетні напрями забезпечення ефективного функціонування законодавчого та організаційно-економічного механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин повинні ґрунтуватися на інтегрованому принципі взаємодії суб'єктів та об'єктів механізмів та передбачати: 1) концептуально-методичні засади діяльності суб'єктів господарювання, представників органів влади та громадськості у сфері детінізації економічних відносин, де пріоритетними є інформаційно-комунікаційна і профілактична функції для уникнення розвитку тіньових економічних відносин; 2) організацію різних форм взаємодії всіх учасників механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин (система медіаторства, освіти та традиційні форми); 3) розвиток територіальної інституалізації механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин у формі освітніх програм, кабінетів медіаторства, що є платформою для врегулювання питань детінізації економічних відносин та об'єднання необхідних ресурсів представників бізнесу, влади та громадянського суспільства.

Перспективними заходами для вдосконалення інформаційно-інституційного механізму реалізації державної політики детінізації економічних відносин є: використання освітніх комунікацій у процесі взаємодії учасників механізмів (представники органів влади, бізнесу та громадськості) та інструментарієм (освітні заходи, тренінги, соціальна реклама, інтернет-комунікації, курси тощо); налагодження громадських комунікацій (освітні проекти, центри освітнього діалогу, виховні й розвивальні заходи тощо) та управлінські заходи (матеріальне стимулювання, законодавче регулювання, використання етичних кодексів тощо).

На основі проведених досліджень та представлених напрямів удосконалення механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні нами запропоновано структурно-функціональну систему детінізації економічних відносин, що включає інституційну, соціальну, гуманітарну, інформаційну, технологічну сфери. Встановлено, що ефективність детінізації економічних відносин в Україні й пов'язаної з цим протидії корупції насамперед залежить від належного дотримання принципів: наукової обґрунтованості; системності; алгоритмічності; врахування напрямів попереднього розвитку; оцінювання економічних інтересів різних верств населення, які функціонують у неофіційній господарській діяльності; активізації передусім мотиваційних, а не примусових заходів детінізації економічних відносин; постійного забезпечення прозорості законодавчої та судової систем;

передбачення можливих впливів зовнішніх й внутрішніх факторів; збалансованості витрат і доходів та використання критеріальних обмежень щодо ефективності національної безпеки при реалізації заходів детінізації проблемно-цільових індикаторів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичні узагальнення та представлено авторський варіант вирішення важливого наукового завдання щодо вдосконалення механізмів державної політики детінізації економічних відносин в Україні. Отримані результати проведеного дисертаційного дослідження дозволяють сформулювати такі висновки та пропозиції:

1. Визначено понятійно-категоріальний апарат теорії державної політики детінізації економічних відносин. Запропоновано під тіньовою економікою розуміти економічну діяльність, що перебуває за межами чинних законних відносин і містить різні соціально-економічні аспекти діяльності людей. Механізми реалізації державної політики детінізації економічних відносин представлено, як складний процес реалізації законодавчих, організаційно-економічних та інформаційних заходів, орієнтованих на вдосконалення або докорінну зміну економічних відносин у країні з метою забезпечення їх детінізації, які формуються і реалізуються представниками органів державної влади, громадськості та бізнесу.

2. За результатами дослідження ідентифіковано фактори масштабування тіньових економічних відносин (економічні: дисфункції ринкового середовища, постійні вади податкової сфери, незбалансованість державної управлінської політики, неефективність бюджетної політики, зміна структури зайнятості; інституційні: нестача організаційно-інституційних гарантій економічної політики, нераціональність управління державною власністю та захисту прав власників, помилки в діяльності судової гілки, корупція та значний рівень злочинності; соціальні та правові) та детермінанти реалізації державної політики детінізації економічних відносин. Систематизація факторів тінізації економічних відносин дозволила ідентифікувати результати їх впливу на суспільство, а саме: деформацію бюджетно-податкового механізму; вплив на ефективність державної політики; вплив на кредитно-грошову політику; деформацію складу економіки; вплив на економічний приріст та розвиток; вплив на інноваційно-інвестиційний механізм; зміна структури споживання; вплив на якість виробництва та поділ праці.

3. Обґрунтовано необхідність формування адаптивної структури системи реалізації механізмів державної політики детінізації економічних відносин, що охоплює сукупність інструментів державної політики, задіяних для зниження негативного впливу тіньових економічних відносин на соціально-економічний розвиток суспільства та виходу держави на якісно новий рівень шляхом релокації капіталу тіньової сфери в структурну трансформацію національної економіки. Для досягнення головної мети механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин визначено сукупність диференційованих завдань: визначення державної стратегії детінізації

економічних відносин; пояснення ключових механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин на коротко-, середньо- та довгостроковий період; окреслення пріоритетних напрямів структурної зміни економіки з урахуванням трансформації інвестицій з тіньового сектору економіки; правове гарантування методів детінізації економічних відносин тощо.

4. Досліджено підходи до оцінювання механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні та встановлено, що декларативно детінізація економічних відносин була віднесена до стратегічних засад державної політики на всіх етапах становлення та розвитку України як незалежної держави. Проаналізовано особливості використання законодавчого, організаційно-адміністративного та фінансово-економічного механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні. Ідентифіковано ключові причини, які перешкоджають ефективному функціонуванню таких механізмів та перспективні напрями їх нейтралізації (гармонізація з міжнародними стандартами вітчизняної законодавчої бази та усунення наявних суперечностей; запровадження більш суворих санкцій, обмежень та системи покарань, що покликані стимулювати всіх громадян до провадження легальної діяльності; проведення податкової реформи з метою модернізації функцій податків та створення належного фіскального клімату; формування сучасної моделі функціонування органів державної влади у сфері детінізації економічних відносин у взаємодії з громадськістю).

5. Вивчення досвіду закордонних країн щодо реалізації державної політики детінізації економічних відносин дозволило обґрунтувати необхідність запровадження в Україні соціального контролю та чіткої підзвітності громадян, які наділені владними повноваженнями, підвищення рівня незалежності судочинства тощо. Аргументовано доцільність удосконалення бюджетно-податкової сфери; захисту прав інтелектуальної власності; кримінального та цивільного права; контролю якості надання державних послуг населенню; захисту прав і свобод громадян; дотримання високого рівня конкуренції. Саме такі умови є базисом для формування та реалізації державної політики детінізації економічних відносин будь-якої країни.

6. Запропоновано структурно-функціональну систему детінізації економічних відносин в Україні, яка орієнтована на впровадження соціально-економічних реформ, врегулювання вже наявних і нейтралізацію потенційних загроз у сфері детінізації економічних відносин. До ключових компонент структурно-функціональної системи детінізації економічних відносин в Україні віднесено інституційну, соціальну, гуманітарну, інформаційну, технологічну сфери. Для своєчасного реагування на ендогенні й екзогенні фактори, що можуть обмежувати результати позитивних наслідків детінізації економічних відносин, необхідно проводити моніторинг загроз та можливих передумов для нарощування потенціалу в процесі впровадження запропонованої системи.

7. Зазначено, що основними завданнями державної політики детінізації економічних відносин в Україні є: реформування податкової політики; підвищення ефективності функціонування грошово-кредитної системи; регламентація напрямів державного управління корпораціями; модернізація механізму контролю за бюджетною сферою; підвищення результативності

зовнішньоекономічної діяльності тощо. Доведено, що рівень добробуту суспільства пов'язаний передусім зі зменшенням негативного впливу тіньових відносин на економіку, має пряму взаємозалежність із: правомірним використанням заходів у напрямку детінізації економічних відносин; розвитком промислового сектору економіки; джерелами нейтралізації кризових явищ соціально-економічної сфери. Таким чином, якщо в Україні не будуть впроваджені ефективні стимулювальні заходи щодо роботи саме в легальному секторі економіки, це унеможливить функціонування конкурентоспроможної ринкової інфраструктури, що, відповідно, стримуватиме соціально-економічний розвиток і зростання рівня життя населення.

8. Запропоновано теоретико-концептуальний підхід до формування моделі механізму детінізації економічних відносин в Україні, яка має на меті підвищити рівень обізнаності щодо детінізації економічних відносин та пропагувати етичні цінності, які сприяють формуванню відповідного характеру та поведінки суспільства. Освіта представлена як потужний інструмент трансформації суспільства. Враховуючи її роль у культивуванні етичного мислення, освіта, орієнтована на детінізацію економічних відносин, що актуалізує потребу у формуванні та реалізації запропонованої моделі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації:

1. **Moshenets O.**, Denysiuk T. System of public administration in the field of de-shadowing of economic relations in Ukraine. *Global Prosperity*, 2022. № 2(1). Pp. 58-63. (загальний обсяг 0,5 друк. арк., особисто автору належить 0,3 друк. арк.: систематизовано основні методи управління детінізацією економічних відносин в Україні).

2. Ivanova R., **Moshenets O.**, Samchyk M., Hrabchuk I., Dziubenko O. Analysis of the Influence of International Organizations on the System of Financial and Control Relations in the Context of Ensuring National Security. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 2022. Vol. 22, № 5. Pp. 449-454. (загальний обсяг 0,6 друк. арк., особисто автору належить 0,2 друк. арк.: визначені стратегічні орієнтири державної політики детінізації економічних відносин).

3. Мошенець О. В. Нормативно-правовий механізм реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні. *Держава та регіони*. 2022. № 1(75). С. 96-100. (0,65 друк. арк.).

4. Мошенець О. В. Оцінка результативності державної політики детінізації економічних відносин в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 28. С. 186-191. (0,5 друк. арк.).

5. Мошенець О. В. Організаційно-фінансовий механізм детінізації економічних відносин в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 3. С. 85-90. (0,5 друк. арк.).

6. Мошенець О. В. Концептуальні засади формування державної політики детінізації економічних відносин. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. Вип. 24. С. 124-128. (0,5 друк. арк.).

7. Мошенець О. В. Міжнародний досвід реалізації державної політики детінізації економічних відносин та напрями його адаптації в Україні. *Держава та регіони*. 2020. № 2(70). С. 233-237. (0,5 друк. арк.).

8. Мошенець О. В. Фактори формування та реалізації державної політики управління детінізацією економічних відносин. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Вип. 20. С. 179-183. (0,5 друк. арк.).

9. Мошенець О. В. Детінізація економічних відносин: сутність та управління. *Право та державне управління*. 2019. № 4. С. 328-333. (0,6 друк. арк.).

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Мошенець О. В. Стратегічні засади державної політики протидії прояву тіньових процесів в економіці України. *Modern directions of scientific research development*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Chicago, USA. 2022. Pp. 685-688. URL: <https://sci-conf.com.ua/xii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-directions-of-scientific-research-development-18-20-maya-2022-goda-chikago-ssh-arhiv/>. (0,2 друк. арк.).

11. Мошенець О. В. Функції державної політики протидії тіньових економічних відносин. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2022. Pp. 487-490. URL: <https://sci-conf.com.ua/xii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-scientific-research-achievements-innovations-and-development-prospects-22-24-maya-2022-goda-berlin-germaniya-arhiv/>. (0,2 друк. арк.).

12. Мошенець О. В. Засоби реалізації державної політики детінізації економічних відносин. *Modern science: innovations and prospects. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference*. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2022. Pp. 527-530. URL: <https://sci-conf.com.ua/ix-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-science-innovations-and-prospects-29-31-maya-2022-goda-stokgolm-shvetsiya-arhiv/> (0,2 друк. арк.).

13. Мошенець О. В. Фактори розширення масштабів тіньової економіки в Україні. *Актуальні питання сучасної стратегії розвитку України: виклики, пріоритети та прогнози* : збірник наукових праць (Київ, 22 лютого 2022 р.) / А. Л. Терещенко та ін. Київ : Університет «Україна», 2022 р. С. 120-122. (0,2 друк. арк.).

14. Мошенець О. В. Антикорупційна політика в органах місцевого самоврядування. *Реформа децентралізації в Україні: здобутки та перспективи* : матеріали Міжнар. круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні (Київ, 9 груд. 2021 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андреевої, В. С. Колтун. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2021. С. 135-138. (0,2 друк. арк.).

15. Мошенець О. В. Інституційні особливості української бюрократії в умовах світової економічної кризи. *Шевченківська весна* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених / за заг. ред. проф. В. Д. Базилевича. Київ : Сталь, 2009. Вип. VII. С. 58-60. (0,2 друк. арк.).

16. Мошенець О. В. Економічний зміст суспільного вибору. *Шевченківська весна*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. / за заг. ред. проф. В. Д. Базилевича. Київ: ВГЛ «Обрії», 2008. Вип. VI, ч. 3. С. 43-46. (0,2 друк. арк.).

17. Мошенець О. В. Недосконалість реалізації суспільного вибору в Україні: тіньова економіка. *Шевченківська весна*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених / за заг. ред. проф. В. Д. Базилевича. Київ: ВЦ «Принт-центр». 2007. Вип. V, ч. 4. С. 49-52. (0,2 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Мошенець О. В. Реалізація державної політики детінізації економічних відносин в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Державний університет «Житомирська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2022.

Дисертаційна робота присвячена вирішенню важливого науково-практичного завдання щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні. У процесі дослідження розглянуто теоретичні, практичні та організаційні питання формування та функціонування механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин. Систематизовано фактори, які впливають на розширення масштабів тіньової економіки (економічні, соціальні, правові та інституційні). Обґрунтовано детермінанти державної політики детінізації економічних відносин, які слугують основою її формування та реалізації. Визначено концептуальні засади та складові елементи механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин.

Визначено спільні заходи щодо детінізації економічних відносин в зарубіжних країнах світу та етапи, які варто зробити в Україні для їх адаптації. Оцінено стан функціонування державної політики детінізації економічних відносин в Україні. Проаналізовано результативність використання законодавчого, організаційно-адміністративного та фінансово-економічного механізмів реалізації державної політики детінізації економічних відносин в Україні. Ідентифіковано ключові причини, які перешкоджають ефективному функціонуванню таких механізмів та перспективні напрями їх нейтралізації. Аргументовано доцільність удосконалення: бюджетно-податкової системи; захисту прав інтелектуальної власності; кримінального та цивільного права; контролю якості надання державних послуг населенню; захисту прав і свобод громадян перед державними структурами; дотримання високого рівня конкуренції. Саме такі умови, а не жорсткі санкції, є базисом для ефективної організації державної політики детінізації економічних відносин будь-якої країни.

Доведено, що освіта є ефективною зброєю для трансформації мислення людей і, безумовно, може бути використана як потужний інструмент для детінізації економічних відносин. Запропоновано модель освіти детінізації економічних відносин, яка відіграє трансформуючу роль у поширенні етичних цінностей та детінізаційних ментальностей членів суспільства. Доведено, що імплементація моделі освіти буде найефективнішим способом детінізації економічних відносин в Україні. Зазначено, що основними завданнями державної політики детінізації економічних відносин в Україні є: реформування податкової політики країни; налагодження ефективності функціонування грошово-кредитної системи; регламентація напрямів державного управління корпораціями; модернізація механізму контролю за бюджетною сферою; підвищення результативності зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Ключові слова: механізми, державна політика, тіньова економіка, економічні відносини, детінізація, управління.

ABSTRACT

Moshenets O. V. Implementation of the state policy of de-shadowing of economic relations in Ukraine. – Manuscript.

The dissertation for the scientific degree of the candidate of sciences in public administration on a speciality 25.00.02 – mechanisms of public administration. – Zhytomyr Polytechnic State University The Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2022.

The dissertation work is devoted to solving the important scientific and practical task of the improvement of mechanisms of realization of the state policy of de-shadowing of economic relations in Ukraine. In the course of the research, the theoretical, practical and organizational issues of formation and functioning of the mechanisms of realization of the state policy of de-shadowing of economic relations are considered. The factors influencing the expansion of the shadow economy (economic, social, legal and institutional) are systematized. The determinants of the state policy of de-shadowing of economic relations, which serve as the basis of its formation and implementation, are substantiated. Conceptual bases and constituent elements of mechanisms of realization of the state policy of de-shadowing of economic relations are defined.

Joint measures to de-shadow economic relations in foreign countries and steps to be taken in Ukraine to adopt them, have been identified. The state of functioning of the state policy of de-shadowing of economic relations in Ukraine is estimated. The effectiveness of the use of legislative, organizational and administrative, financial and economic mechanisms for implementing the state policy of de-shadowing economic relations in Ukraine is analyzed. The key reasons that hinder the effective functioning of such mechanisms and promising areas for their neutralization have been identified. The expediency of improving the budget and tax system; protection of intellectual property rights; criminal and civil law; quality control of the provision of public services to the population; protection of the rights and freedoms of citizens in front of state structures; adherence to a high level of competition is argued. Such conditions,

rather than harsh sanctions, are the basis for the effective organization of state policy to de-shadow economic relations in any country.

It has been proven that education is an effective weapon for transforming people's thinking and, certainly, can be used as a powerful tool for de-shadowing economic relations. A model of education to de-shadow economic relations, which plays a transforming role in spreading ethical values and de-shadowing mentalities of members of society, is proposed. It is proven that the implementation of the education model will be the most effective way to de-shadow economic relations in Ukraine. It is defined that the main objectives of the state policy of de-shadowing of economic relations in Ukraine are: reforming the country's tax policy; establishing the effectiveness of functioning of the monetary system; regulating of public governance of corporations; modernization the mechanism of control over the budgetary sphere; improvement of the performance of the foreign economic activity, etc.

Keywords: mechanisms, state policy, shadow economy, economic relations, de-shadowing, governance.

Підписано до друку 23.09.2022 р. Формат 60x90 1/16

Папір друкарський. Друк офсетний

Гарнітура Time New Roman. Ум. друк. арк. 0,9

Тираж 100. Зам.

Віддруковано з готових оригіналів-макетів автора

у Державному університеті «Житомирська політехніка»

10005, Україна, м. Житомир, вул. Чуднівська, 103,

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої
справи

ЖТ № 08 від 26.03.2004 р.